

Azərbaycan Respublikası Milli Bankının 2005-ci il üçün pul siyasətinin əsas istiqamətləri barədə

Cənab İlham Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməsi ilə ölkə iqtisadiyyatının inkişafında yeni bir tarixi mərhələ başlanmışdır. Bu mərhələ son on ildə ölkədə görülmüş nəhəng quruculuq işlərinə, təməli ümumimilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş inkişaf kursuna əsaslanaraq ölkə iqtisadiyyatının sürətli inkişafı və strukturunun diversifikasiyası, yoxsulluğun azaldılması və əhalinin sosial rifahının davamlı olaraq yüksəldilməsi, bazar iqtisadiyyatına keçidin daha da dərinləşdirilməsi, bazar mexanizminə əsaslanan effektiv iqtisadiyyatın və idarəetmə sisteminin formalaşması kimi yeni strateji vəzifələri irəli sürür.

Ölkə iqtisadiyyatının son 10 il ərzində, makroiqtisadi sabitlik, uğurlu neft strategiyası, itirilmiş iqtisadi potensialın bərpaası, radikal iqtisadi islahatlar və institusional yenidənqurma ilə səciyyəvi olan inkişaf mərhələsi başa çatmış və yeni inkişaf dövrü başlanmışdır.

Birinci mərhələdə toplanmış sıçrayışlı inkişaf potensialının artıq reallaşdırılması yeni inkişaf mərhələsinin əsas vəzifələridir. Bu yeni mərhələ 2 rəqəmli iqtisadi artım tempi, adambaşına düşən ümumi daxili məhsulun və əhalinin gəlirlərinin sürətlə artması, iqtisadi fəallığın artıq regionlara yönəlməsi ilə səciyyəvidir. Yeni mərhələnin birinci ili olan 2004-cü ilin nəticələri bütün bunları əyani sübut edir.

İqtisadi inkişafın yeni mərhələsinin başlaması Milli Bank qarşısında da yeni vəzifələr irəli sürmüşdür. Bunlar yüksək iqtisadi artım dinamikasının dəstəklənməsi, makroiqtisadi sabitliyin qorunması, ölkənin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin saxlanması, yaranan əhəmiyyətli maliyyə resurslarını çevik səfərbər edə bilən və iqtisadi artıma yönəldən bank siyasətinin həyata keçirilməsindən ibarətdir.

I. 2004-cü ilin əsas yekunları

Yeni inkişaf mərhələsinin birinci ilinin 11 ayı ərzində ölkədə iqtisadi artım tempi 10% təşkil etmiş, qeyri-neft sektorunda bu göstərici daha yüksək tempə (13.3%) artmışdır. Adambaşına düşən ÜDM-in həcmi 1000 ABŞ dollarına çatmışdır. ÜDM-in fiziki həcmi 1990-cı ilin səviyyəsinə yaxınlaşmış və 2005-ci ilin əvvəlinə bu həcmə tam bərpa olunacağı gözlənilir.

Əhalinin **sosial vəziyyətinin** yaxşılaşması davam etmiş, ötən ilin sonundan bu günədək ölkədə minimum əmək haqqı 3,6 dəfə artırılmışdır. Orta aylıq **əmək haqqının** artımı ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 26,1% təşkil etmişdir.

11 ay ərzində xarici investisiyaların ümumi həcmi 3,3 mlrd.ABŞ dollarına çatmışdır ki, bu da ötən ilə nisbətən 38,7% çoxdur.

Ötən dövr ərzində ölkədə 100 mindən çox yeni iş yerləri açılmışdır ki, bunun da xeyli hissəsi regionların payına düşür.

İqtisadi canlanmanın göstəricisi olan pərakəndə əmtəə dövriyyəsi və əhaliyə göstərilən pullu xidmətlərin həcmi 13,4% artmışdır.

Makroiqtisadi sabitlik və inflyasiya

2004-cü ildə bir sıra fundamental daxili və xarici amillərin təsiri altında inflyasiya prosesləri bir qədər fəallaşmışdır.

Dövr ərzində “**tələb inflyasiyası**” amillərinin xüsusilə fəallaşması müşahidə olunmuşdur. Həyata keçirilən geniş miqyaslı sosial proqramlar və əhalinin gəlirlərinin sürətli artımı, iqtisadiyyatın hər iki – neft və qeyri-neft – sektorunda yüksək investisiya fəallığı nəticəsində məcmu daxili tələbatın əhəmiyyətli artımı şəraitində onun daxili elementi kimi mal və xidmətlərə də tələbat yüksəlmişdir ki, bu da istehlak qiymətlərinin bir qədər yüksəlməsinə təsir etmişdir. Belə ki, 2004-cü ilin ötən 11 ayı ərzində əhalinin pul gəlirləri 20,4%, pul xərcləri isə 21,1% artmışdır. Bütün mənbələr hesabına iqtisadiyyata **investisiya qoyuluşlarının** artım tempi 36,3% təşkil etmişdir. Neft sektorunda xarici investisiya layihələrin reallaşması da daxili bazarda bir çox mal və xidmətlərə tələbatı artıran amil olmuşdur.

“**Məsrəf inflyasiyası**” amilləri də dövr ərzində kifayət qədər fəal olmuşdur. Ötən 11 ay ərzində sənaye məhsulları istehsalçıların qiymət indeksi ötən ilin dekabrına nisbətən 25.2% artmışdır. Əməyin dəyərinin durmadan artması həm də istehsal məsrəflərinin yüksəlməsində öz əksini tapmışdır.

Məsrəf inflyasiyasının mühüm amili kimi **yanacaq məhsullarının qiymətlərinin liberallaşdırılması** da istehsal məsrəflərinə müəyyən təsir göstərmişdir.

İnflyasiyanın xarici amilləri əsasən neftin dünya qiymətinin artması ilə əlaqədar olaraq xarici ticarətdə partnyor olan ölkələrdə istehsal məsrəflərinin artmasından və avronun möhkəmlənməsi nəticəsində avrozonadan idxal olunan malların müəyyən bahalaşmasından ibarət olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, neftin dünya qiymətlərinin bahalaşması iqtisadi artımın sürətlənməsində və sosial durumun daha da yaxşılaşmasında mühüm rol oynamaqla bərabər, kritik idxalın bahalaşmasının amillərindən birinə çevrilir.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən 2004-cü ilin noyabr ayında inflyasiya tempi əvvəlki ilin dekabrına nisbətən 8.5% təşkil etmişdir. İstehlak qiymətləri səbətinin təhlili göstərir ki, **baza inflyasiya** (*qiymətləri dövlət tərəfindən birbaşa və dolayı yolla tənzimlənən mal və xidmət qruplarını, mövsümi qiymət tərəddüdlərinə məruz qalan malları istisna edən qiymət indeksi*) noyabr ayında ötən ilin dekabr ayına nisbətən 6% olmuşdur ki, bu da ümumi inflyasiya tempindən 2.5% bəndi aşağıdır.

Sosial vəziyyət baxımından vacib məqam ondan ibarətdir ki, ötən dövrdə əhalinin orta aylıq əmək haqqı 26.1% artdığı halda, inflyasiya 8.5% olmuş, beləliklə orta aylıq əmək haqqının real artımı 17.6% təşkil etmişdir.

Pul tələb- təklifi və monetar proseslər

Yeni mərhələdə iqtisadi artım amillərinin daha da fəallaşması, genişmiqyaslı sosial proqramların həyata keçirilməsi, neft gəlirlərinin inkişaf məqsədləri üçün istifadəsi pula tələbatı artırmışdır. Nəticədə 2004-cü ilin 11 ayında manatla **pul kütləsi** (M-2) ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 31.8%, ilin əvvəlinə nəzərən isə 19.2% artaraq 3,1 trln. manat təşkil etmişdir. İlin sonuna pul kütləsinin 3.2 trln. manatı ötcəyi gözlənilir.

İqtisadiyyatın pulla təminatını xarakterizə edən monetizasiya əmsalı (qeyri-neft sektoru üzrə) 1.1% artmışdır. Bu o deməkdir ki, əmtəə dövriyyəsinin pul kütləsi ilə əhatə olunma əmsalı daha da yaxşılaşmışdır. Pul kütləsinin artım tempi ÜDM-in artım tempini 22% üstələmişdir ki, bu da iqtisadiyyatın pul kütləsini yüksək dərəcədə absorbasiya (istifadə) etmək potensialını nümayiş etdirir.

İl ərzində pul kütləsinin artım kanallarını tənzimləyən pul proqramına çevik dəyişikliklər edilmişdir ki, bu da pul siyasətinin fiskal sektorda baş verən proseslər ilə çevik sinxronlaşdırılması strategiyasından və neft və valyuta bazarlarında gedən proseslərdən irəli gəlmişdir.

Hesabat ilində *pul kütləsinin strukturunda* da keyfiyyət dəyişikliyi baş vermiş, qeyri-nağd pul kütləsi 2 dəfəyədək artmış, nəticədə nağd pul kütləsinin xüsusi çəkisi isə 11,3% aşağı düşmüşdür. Əhalinin **əmanətləri** 60%, bank sistemi tərəfindən iqtisadiyyata **kredit qoyuluşları** ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 45% artmışdır. İlin sonunadək əmanətlərin 2 trln.manata, kredit qoyuluşlarının isə 4,7 trln.manata çatacağı gözlənilir.

Valyuta siyasəti və tədiyyə balansı

Yeni inkişaf mərhələsinə məxsus olan yüksək makroiqtisadi dinamikanın vüsət alması şəraitində ölkənin beynəlxalq rəqabət üstünlüklərinin qorunması məzənnə siyasətinin əsasını təşkil etmişdir. 2004-cü ilin ötən dövründə dünya bazarlarında neftin qiymətinin və xarici valyuta mədaxilinin kəskin artması şəraitində ölkənin **valyuta bazarında** valyuta təklifi ona olan tələbi əhəmiyyətli üstələmişdir. Milli Bankın “tənzimlənən-üzən məzənnə rejimində” yeridilən siyasəti manatın məzənnəsinin kəskin dəyişməsinin qarşısını almışdır. Nəticədə məzənnə cəmi 20 manat və ya 0.4% möhkəmlənmişdir.

Digər tərəfdən manatın möhkəmlənməsi istehlak bazarında müəyyən sabitləşdirici funksiyanı yerinə yetirərək idxal qiymətlərinin artımını bir qədər neytrallaşdırmışdır.

Nəticə olaraq **ölkənin xarici ticarət şəraitinin** əlverişliliyi qorunub saxlanmışdır. Təhlillər göstərir ki, dövr ərzində Azərbaycanın əsas ticarət partnyorları olan Türkiyə, Rusiya, Ukrayna və İranda inflyasiya tempi 8-14% arasında olmuş, manatın partnyor ölkələrin valyutalarına qarşı ortaçəkili məzənnəsi isə (*qeyri-neft ticarət dövriyyəsi üzrə*) 2.8% ucuzlaşmışdır. Məhz buna görə manatın real effektiv məzənnəsi 1,6% yaxşılaşmışdır və milli məhsulların beynəlxalq rəqabət qabiliyyəti daha da yüksəlmişdir. Bütövlükdə, 2002-2004-cü illərin ötən dövründə manatın real effektiv məzənnəsinin 20%-dən çox ucuzlaşması potensialı toplanmışdır.

Yeni mərhələdə iqtisadi artımın sürətlənməsi xarici iqtisadi əlaqələrin də xeyli fəallaşmasına gətirib çıxarmışdır. 2004-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında ölkənin ticarət balansında 33 mln.\$-lıq müsbət saldo əmələ gəlmişdir. Eyni zamanda neft-qaz sektoru üzrə irimiqyaslı investisiya layihələrin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq xidmətlərin idxalının genişlənməsi müşahidə olunmuşdur ki, bu da **tədiyyə balansının** cari əməliyyatlar hesabının kəsirlə nəticələnməsində əsas amil olmuşdur.

Ölkəyə irimiqyaslı kapital, xüsusilə birbaşa investisiya axını nəticəsində kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabında yaranan müsbət saldo nəinki cari hesabın kəsirini örtmüş, eyni zamanda xarici valyuta ehtiyatlarının artmasını şərtləndirmişdir.

Mühüm pozitiv meyillərdən biri ondan ibarətdir ki, cari ilin 9 ayında qeyri-neft sektoru üzrə cari əməliyyatlar hesabının kəsiri 2002-ci ilə nisbətən iki dəfə azalmış, bu da əsasən ölkədən ixrac olunan qeyri-neft məhsullarının həcminin həmin dövr ərzində 3 dəfəyədək artması hesabına baş vermişdir. Bu, qeyri-neft sektorunun inkişafının iqtisadi, o cümlədən monetar metodlarla dəstəklənməsinin real nəticəsidir.

Bütövlükdə tədiyə balansının müsbət saldosu pul kütləsinin əsas artım mənbəyi kimi çıxış etmişdir. Təsadüfi deyildir ki, 2004-cü ilin 11 ayında geniş mənada pul kütləsinin artımının 85%-ə qədəri ölkəyə xarici valyuta axınının manata konvertasiyasını özündə əks etdirir.

Yanvar-noyabr aylarında Milli Bankın **valyuta bazarına müdaxiləsi** netto-alış mövqeyində olmuş və 162.4 mln.\$ təşkil etmişdir. Milli Bankın sərəncamında olan **valyuta ehtiyatlarının** həcmi 873,2 mln.\$ olmuşdur ki, bu da neft sektoru çıxılmaqla mal və xidmətlər üzrə 4 aylıq idxalın maliyyələşməsinə kifayətdir. BVF-nin kreditləri üzrə ödənişlər də nəzərə alınmaqla, ilin əvvəli ilə müqayisədə ehtiyatlardakı nisbi artım 174 mln.\$ olmuşdur. İlin sonuna ehtiyatların **880 mln.\$-a**, ölkənin **strateji valyuta ehtiyatlarının** isə 1.9 mlrd.ABŞ dollarına yaxınlaşacağı gözlənilir.

Ölkənin xarici borcu ilə müqayisədə strateji ehtiyatların həcmi təxminən 30% çoxdur və deməli, ölkə xarici aləm ilə maliyyə münasibətlərində netto-kreditor kimi çıxış edir.

Pul siyasəti alətləri və monetar idarəetmə

Milli Bank yeni inkişaf mərhələsində nəzərdə tutduğu hədəflərə, xüsusilə pul proqramının kəmiyyət parametrlərinə nail olmaq üçün pul bazarına müvafiq tənzimləmə alətləri vasitəsilə təsir göstərmişdir.

Uçot dərəcəsi dəyişməmiş və iqtisadi artımı məhdudlaşdırmayan 7% səviyyəsində qalmışdır.

Dövlət Qiymətli Kağızlar bazarının məhdud olması şəraitində bank sistemində yaranmış izafi likvidliyin inflyasiya təzyiqini neytrallaşdırmaq üçün Milli Bank **sterilizasiya** siyasəti çərçivəsində 100 mlrd manat məbləğində özünün qısamüddətli **notlarını** dövriyyəyə buraxmışdır.

Hesabat ilində klassik dünya təcrübəsinə əsaslanaraq Milli Bank pul siyasətinin şəffaflığının daha da artırılması istiqamətində bir sıra işləri həyata keçirmiş, makroiqtisadi vəziyyətin, monetar proseslərin və bank sistemində inkişaf tendensiyalarının geniş izahatını özündə əks etdirən analitik icmalları mütəmadi olaraq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmışdır.

Beləliklə, 2004-cü ildə Milli Bank sürətli iqtisadi artımın dəstəklənməsi, makroiqtisadi sabitliyin əsas indikatoru olan baza inflyasiyanın məqbul səviyyədə saxlanması ilə əhalinin real gəlirlərinin ikirəqəmli artımına şəraitin yaradılması və qeyri-neft sektorunun rəqabət qabiliyyətini təmin edən məzənnə siyasətinin həyata keçirilməsinə yönəlmiş tədbirləri reallaşdırmışdır.

II. 2005-cü il üçün pul siyasətinin və bank quruculuğunun əsas hədəfləri

Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı yeni inkişaf mərhələsinin növbəti ili olan 2005-ci ildə sürətli iqtisadi artımı dəstəkləyən, makroiqtisadi şəraitə uyğun məqbul inflyasiya səviyyəsini və ölkənin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini təmin edən pul siyasəti yeridəcəkdir.

Milli Bankın həyata keçirəcəyi pul siyasəti “holland sindromuna” yol verməməklə qeyri-neft sektorunun sürətli inkişafına, əhalinin real gəlirlərinin əhəmiyyətli artım tempinin saxlanmasına şərait yaradacaqdır.

2005-ci ildə iqtisadi artım parametrləri və inflyasiya

Yeni inkişaf mərhələsində iqtisadi siyasətin əsas vəzifəsi mövcud artım templərinin qorunması və daha da sürətləndirilməsindən ibarətdir. 2005-ci il üçün proqnozlaşdırılan inkişaf parametrləri iqtisadi dinamikanın yeni keyfiyyət faktorlarının fəallaşacağını göstərir. 2005-ci ildə ÜDM-in 14.1%, o cümlədən qeyri-neft sektorunda 11% artacağı proqnozlaşdırılır. Əhalinin gəlirləri, istehlak xərclərinin əhəmiyyətli artımı proqnozları, daxili mənbələr hesabına investisiya qoyuluşlarının yüksək artım tempi proqnozu (32%) onu deməyə əsas verir ki, 2005-ci ildə iqtisadi artımda **daxili tələb** amilləri daha da fəallaşacaqdır ki, bu da müəyyən inflyasiya təzyiqini yaradacaq.

Belə makroiqtisadi şəraitdə Milli Bankın qarşısında duran ən vacib prioritet 2005-ci ildə birrəqəmli baza inflyasiyanın təmin olunmasıdır ki, bu da gəlirlərin artımının qiymət artımını ən azı 2 dəfə üstələməsinə imkan verəcəkdir.

2005-ci il üçün **5-7% illik baza inflyasiya** məqbul hədəf kimi müəyyən edilmişdir.

Milli Bank mütəmadi olaraq “baza inflyasiya”nın monitorinqini aparacaq və bu, pul-kredit siyasətinin makroiqtisadi səmərəsinin əsas indikatoru kimi çıxış edəcəkdir.

İqtisadiyyatın pulla təminatı və monetar proqnozlar

İqtisadi artımın yeni mərhələsinə xas olan xarici investisiyaların artması, eləcə də neftin dünya qiymətinin və valyuta gəlirlərinin müxtəlif proqnoz ssenarilərinə əsaslanaraq Milli Bank tərəfindən pul kütləsinin artımının bir neçə ssenariləri işlənmişdir. Bu ssenarilərə əsasən, bütövlükdə, 2005-ci ildə **pul kütləsinin** (M2 pul aqreqatı) 30-40% həddində, son 3 ildə isə 2 dəfə artması proqnozlaşdırılır.

Məcmu tələbatın genişlənməsinə adekvat olan dövlət büdcəsi xərclərinin 2005-ci ildə 25% artması pul kütləsinin artımına əhəmiyyətli təsir göstərəcəkdir. Belə bir şəraitdə zəruri hallarda pul kütləsinin inflyasiya təhlükəsini yaradan hissəsinin **sterilizasiyası** həcmələrinin mümkün diapazonları müəyyən olunmuşdur ki, bu da ilk növbədə inflyasiyanın monetar kanallarına maksimal nəzarəti təmin etməyə imkan verir.

Pul kütləsinin genişlənməsi şəraitində 2005-ci ildə real **faiz dərəcələrinin** aşağı düşməsi meyillərinin davam etməsi proqnozlaşdırılır və bu iqtisadi artımın sürətlənməsində kredit qoyuluşlarının rolunu daha da artıracaqdır.

Yüksək monetizasiya eyni zamanda bank sisteminin maliyyə vasitəçiliyi funksiyasını daha da gücləndirəcək, onun depozit cəlb etmək və bu əsasda kredit vermək imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirəcəkdir. Bu amillər nəzərə alınmaqla *2005-ci ildə depozitlərin 30-35%, o cümlədən əhəlinin əmanətlərinin 50-60%, kredit qoyuluşlarının isə 30-35% həddində artacağı proqnozlaşdırılır* ki, bu da qeyri-neft sektorunun inkişafı üzrə müəyyən olunmuş prioritetlərin miqyasına adekvatdır (əlavə 1).

Məzənnə siyasəti və xarici ticarət şəraiti

Proqnozlar göstərir ki, 2005-ci ildə də manatın məzənnəsinə onun möhkəmlənməsi istiqamətində təzyiq yüksək olacaqdır. Qeyd olunmalıdır ki, çox ucuz manat-inflyasiya mənbəyidir, çox bahalı manat isə - ölkə iqtisadiyyatının rəqabət qabiliyyətinə mənfi təsir göstərə bilər.

Manatın məzənnəsinin kəskin dəyişməsinin qarşısını almaq, qeyri-neft sektorunun rəqabət qabiliyyətinin aşağı düşməsinə və xarici ticarət şəraitinin pisləşməsinə, inflyasiya təhlükəsini artıran manat emissiyasına yol verməmək məqsədilə Milli Bank valyuta bazarına müdaxilələrini “tənzimlənən-üzən məzənnə rejimində” zəruri hallarda və həddlərdə davam etdirəcəkdir.

Xarici kapital axınının artması və neft gəlirlərinin inkişaf məqsədləri üçün istifadəsinin fəallaşması şəraitində **manatın məzənnəsi** əsas etibarilə valyuta bazarındakı tələb və təklif ilə müəyyən olunacaqdır. Milli Bankın valyuta müdaxiləsi isə yalnız məzənnənin kəskin dəyişməsinin qarşısının alınması üçün həyata keçiriləcəkdir.

2005-ci ildə proqnozlaşdırılan makroiqtisadi şəraitdə manatın məzənnəsinin bir qədər möhkəmlənməsi gözlənilir. Eyni zamanda ölkənin beynəlxalq rəqabət qabiliyyəti baxımından bu proses ciddi monitorinq və idarəetmə ilə əhatə olunacaqdır.

2005-ci ildə **valyuta ehtiyatlarının** 1 mlrd.\$-ı ötəcəyi və Milli Bankın valyuta bazarına müdaxiləsinin netto-alış mövqeyində olacağı gözlənilir. Ancaq, makroiqtisadi sabitliyin qorunması baxımından valyuta ehtiyatlarının maksimal dərəcədə artırılması Milli Bank üçün əsas hədəf deyildir. Valyuta ehtiyatları yalnız məqbul monetar inflyasiya ilə müşahidə olunan alışyönlü valyuta müdaxiləsi çərçivəsində artırılacaqdır.

Pul siyasəti – sterilizasiya alətləri və maliyyə bazarlarının inkişafı

2005-ci ildə pul siyasəti alətləri yeni inkişaf mərhələsinə uyğun hazırlanmış pul proqramının meyarlarının yerinə yetirilməsinin təmin edilməsi və bank sisteminin likvidliyinin çevik tənzimlənməsi istiqamətində tətbiq olunacaqdır.

Pul siyasəti alətlərinin tətbiqi miqyası və kombinasiyası pul kütləsinin artım ssenarilərinə uyğun sürətdə təmin ediləcək, yüksək artım ssenariləri reallaşdıqda isə xüsusi tənzimləmə tədbirləri həyata keçiriləcəkdir. Belə ki, sterilizasiya zərurəti yarandıqda Milli Bank tərəfindən **notların buraxılması**, banklardan milli valyutada **depozitlərin qəbulu** və **hökumətin buraxdığı qiymətli kağızlarla əməliyyatların aparılması** nəzərdə tutulur. Eyni zamanda stabilləşmə funksiyasını yerinə yetirən hökumətin neftin qiymət fərqiindən əmələ gələn hesabında və xəzinə hesabına mədaxilin artması proqnozları da mühüm sterilizasiya effektinə malik olacaqdır.

Milli Bank həm nəzarət-tənzimləyici orqanlardan biri kimi, həm də bazar iştirakçısı kimi **maliyyə bazarlarının** inkişafına yardım edəcək, bu bazarın normativ və infrastruktur bazasının təkmilləşdirilməsində fəal iştirak edəcəkdir. Milli Bank Maliyyə Nazirliyi ilə birlikdə *dövlət qiymətli kağızlar bazarının* inkişafının stimullaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirəcəkdir. Bununla əlaqədar 2005-ci ildə Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış uzunmüddətli dövlət qiymətli kağızlarının parametrlərinin bazar şərtlərinə uyğunlaşdırılması istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Bazarın həcmnin genişləndirilməsinin mühüm şərti kimi burada operatorların sayının artırılması, onların bazarda iştirakının liberallaşdırılması diqqət mərkəzində olacaqdır.

Dövlət qiymətli kağızlar bazarının inkişaf səviyyəsi “inflyasiyanın hədəflənməsi” rejimini qəbul etmiş aparıcı ölkələrdə olduğu kimi, Milli Bankın da pul siyasətinin transmissiya mexanizmində faiz dərəcəsinin iqtisadi fəallığa və inflyasiya proseslərinə, eləcə də pulun dəyərində təsirinə daha da artırılmasında çox önəmli amil olacaqdır.

2005-ci ildə bank infrastrukturunun, xüsusilə ödəniş sisteminin dinamik inkişafı şəraitində *banklararası kredit bazarının* daha da canlanacağı gözlənilir. Maliyyə bazarının ən çox inkişaf etmiş segmenti olan *valyuta bazarında* yeni maliyyə alətlərinin tətbiqi təşviq ediləcək, Milli Bank tərəfindən müddətli valyuta əməliyyatları aparılacaqdır.

Milli Bank **uçot dərəcəsini**, eləcə də **öz əməliyyatları üzrə faiz dərəcələrini** müəyyənləşdirərkən iqtisadiyyatdakı real likvidlik vəziyyətini və bu dərəcələrin iqtisadi proseslərə ötürülməsi qabiliyyətini nəzərə alacaqdır.

Pul siyasətinin hədəflərinə nail olunmasının zəruri institusional şərtlərdən biri **sabit və davamlı maliyyə sisteminin** fəaliyyət göstərməsidir. Milli Bankın 2005-ci il üçün bank quruculuğu üzrə əsas hədəfləri əlavə olunur (əlavə 2).

Beləliklə, yeni inkişaf mərhələsinin növbəti ili olan 2005-ci ildə Milli Bank ölkədə sosial-iqtisadi tərəqqinin sürətləndirilməsinə yönəlmiş kompleks fəaliyyət proqramlarının həyata keçirilməsini dəstəkləyən adekvat pul siyasəti yeridəcəkdir.

2004-2007-ci illər üzrə monetar proqnozlar (ilin sonuna)

	2004*	2005	2006	2007
Baza inflyasiya, %	6	5-7	5-7	5-7
Valyuta ehtiyatları, mln. \$-la	880	1000	1100	1200
Geniş pul kütləsi, (M-3 pul aqreqatı), mlrd. manatla	7200	9600	12500	16200
<i>artım tempi, %-lə</i>	<i>41</i>	<i>33</i>	<i>30</i>	<i>30</i>
Manatla pul kütləsi, (M-2 pul aqreqatı), mlrd. manatla	3250	4500	5800	7300
<i>artım tempi, %-lə</i>	<i>25</i>	<i>38</i>	<i>29</i>	<i>26</i>
Bank sistemində cəmi depozitlər, mlrd. manatla	5100	6600	8800	12000
<i>artım tempi, %-lə</i>	<i>67</i>	<i>30</i>	<i>33</i>	<i>36</i>
Əhalinin əmanətləri, mlrd. manatla	2000	3200	5400	9000
<i>artım tempi, %-lə</i>	<i>59</i>	<i>60</i>	<i>69</i>	<i>67</i>
Kredit qoyuluşları, mlrd.manatla	4700	6100	8200	11000
<i>artım tempi, %-lə</i>	<i>40</i>	<i>30</i>	<i>34</i>	<i>34</i>

* Gözlənilən

Bank quruculuğunun əsas prioritetləri

Milli Bank ölkənin maliyyə sisteminin aparıcı həlqəsi sayılan bank sisteminin sağlam və səmərəli fəaliyyətini təmin etmək üçün bank sisteminin inkişaf strategiyasına uyğun olaraq kompleks tədbirlərini 2005-cü ildə də davam etdirəcəkdir. Bu tədbirlər bank sisteminin iqtisadi əhəmiyyətinin artırılmasını, onun maliyyə vasitəçilik funksiyasının genişləndirilməsini təmin etməklə, kiçik və orta sahibkarlığın və regionların maliyyə xidmətləri ilə əhatə olunmasını genişləndirməklə pul-kredit siyasətinin alətlərinin effektiv tətbiqinə imkan verir.

Bankların etibarlı və sağlam fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün onun yetərli **kapitallaşması** mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu kontekstdə məcmu kapital tələbinin 2004-cü ilin sonuna 3.5 mln ABŞ dolları ekvivalentinə, 1 yanvar 2006-ci ilə isə 5 mln. ABŞ dolları ekvivalentinə çatdırılması barədə qərar qəbul edilmişdir. Növbəti il ərzində Milli Bank kapital tələbinə riayət olunması məqsədilə “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun imkanlarından istifadə etməklə müvafiq işləri həyata keçirəcəkdir.

Etibarlı bank sisteminin formalaşması yüksək və peşəkar idarəçilik sisteminin təşkilini tələb etdiyindən banklarda beynəlxalq standartlara cavab verən **korporativ idarəetmə** prinsiplərinin tətbiqinə xüsusi diqqət yetiriləcəkdir.

Regionlar üzrə sərbəst pul vəsaitlərinin bank sistemində cəlb edilməsi iqtisadiyyatın pulla təminatının yaxşılaşdırılmasında mühüm amil olduğundan **bank sisteminin regional əhatəsinin** genişləndirilməsi diqqət mərkəzində saxlanacaqdır. Bu məqsədlə bankların regional filial şəbəkələrinin genişləndirilməsinin təşviqi davam etdiriləcək, müvafiq xarici texniki yardımın reallaşdırılması üçün hökumət orqanları ilə birlikdə tədbirlər intensivləşdiriləcəkdir.

Əmanətlərin sığortalanması sisteminin təşkili bank sisteminin maliyyə vəsaitlərinin effektiv mobilizasiyasının ən əhəmiyyətli vasitələrindəndir. Bu əsasda müvafiq sığorta mexanizminin institusional quruculuğunun, o cümlədən qanunvericilik bazasının formalaşdırılması istiqamətində işlər davam etdiriləcəkdir.

Maliyyə-bank xidmətlərinə bərabər çıxış imkanlarının təmin edilməsi üçün **ipoteka kreditləşdirilməsi** mexanizminin yaradılması son dərəcədə vacib əhəmiyyət kəsb edir. Ucuz mənzil tikintisinin təşviq edilməsi üçün ipoteka subsidiyalaşdırılması və ipoteka kreditlərinin təminatı mexanizmlərinin formalaşdırılması üzrə işlər davam etdiriləcəkdir.

Beynəlxalq standartlara cavab verən **qanunvericilik bazasının** mövcud olması şəraitində səmərəli pul-kredit siyasətinin həyata keçirilməsi və çeşidli maliyyə tənzimləmə alətlərinin tətbiqi üçün daha geniş imkanlar yaranır. Bu əsasən “Banklar haqqında” və “Azərbaycan Respublikası Milli Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunlarının yeni redaksiyada qəbul edilməsi ilə təmin edilmişdir. Növbəti ildə “Əmanətlərin sığortalanması haqqında” və “İpoteka haqqında” qanunların qəbul olunması nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 dekabr 2004-cü il tarixli fərmanı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasında Milli Ödəniş Sisteminin inkişafı üzrə

2005-2007-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nda nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrasına başlanacaqdır. Bu konteksdə ödəniş sistemlərinin əhatə dairəsinin genişləndirilərək regionlara istiqamətlənməsi, vahid elektron ödəniş məkanının yaradılması, plastik kartlarla ödənişlərin daha da inkişaf etdirilməsi, ödəniş sisteminin iştirakçıları olan kommersiya banklarında daxili informasiya və hesablaşma sistemlərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması təmin ediləcəkdir.

Eyni zamanda kommunal xidməti müəssisələrinin, vergi-gömrük, pensiya və digər sosial müdafiə ödənişlərini həyata keçirən hökumət qurumlarının ödəniş sistemləri infrastrukturuna texnoloji inteqrasiyasının tamamlanması, Milli Poçt Operatorunun poçt şəbəkəsi platformasında poçt əmənləri və hesablaşmaları sisteminin yaradılması, habelə poçt şəbəkəsinin elektron ödəniş infrastrukturuna qoşulması üçün müvafiq işlərə başlanılacaqdır.

Bank sistemində mühasibat uçotunun Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarına keçidi üzrə tədbirlərin tamamlanması və bu istiqamətdə beynəlxalq aləmdə baş verən dəyişikliklər nəzərə alınmaqla təkmilləşmə işləri davam etdiriləcəkdir.